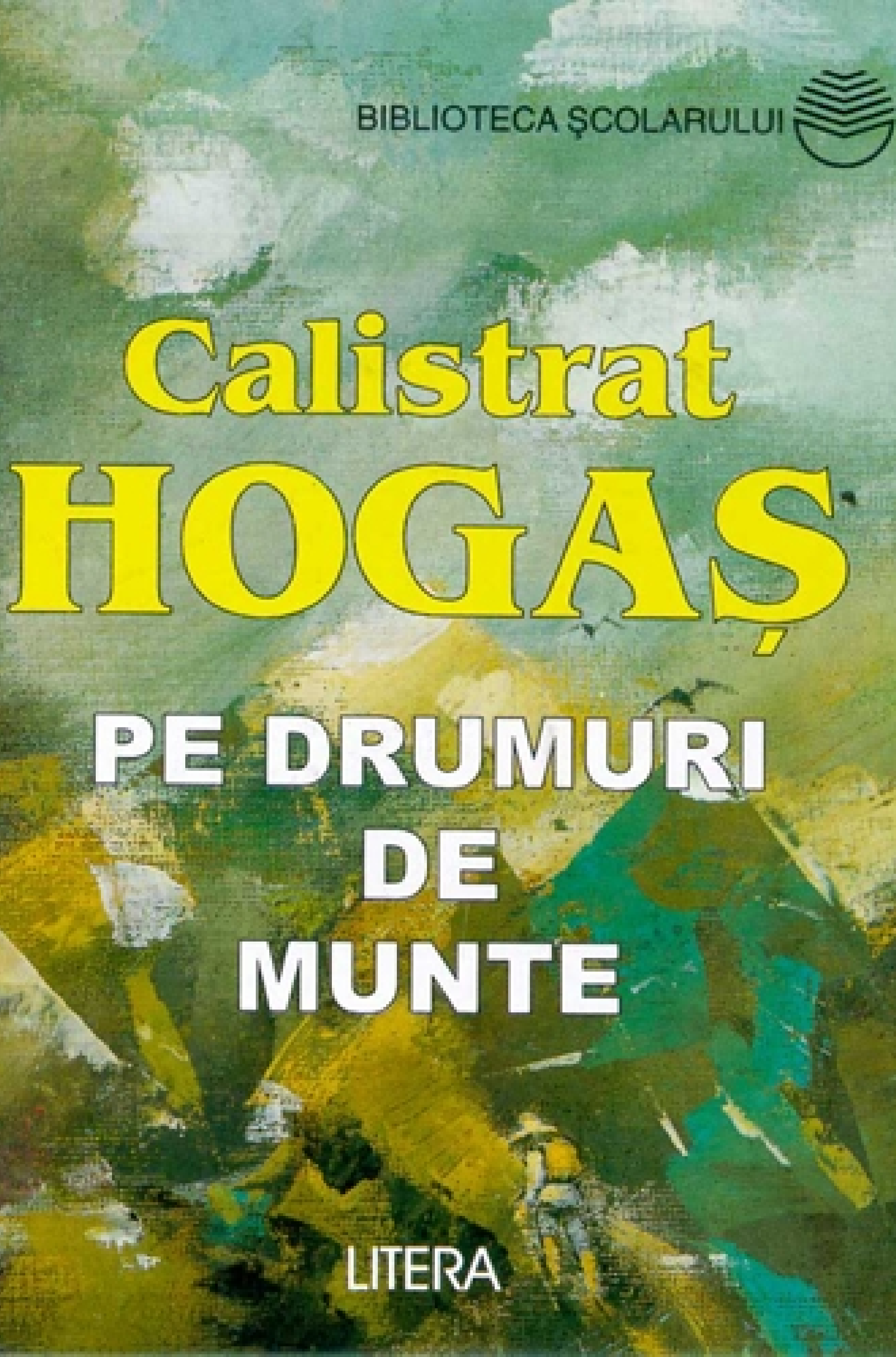

BIBLIOTECA ŞCOLARULUI

Calistrat

HOGAŞ

PE DRUMURI DE MUNTE

LITERA

biblioteca școlarului

Calistrat
HOGAŞ

PE DRUMURI DE MUNTE

LITERA
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

APRECIERI

Nu se poate scrie despre Hoga= f[r[exprimarea mir[rii c[un astfel de poet a putut tr[i pân[la adânci b[trâne\e aproape necunoscut =i c[nici ast[zi nu a p[truns]n con=tiin\a public[... Izvorât[din mijlocul peisagiului moldovean, contopit[, am putea spune, cu muntele nem\ean, cu un material uman “specific na\ional”, scris[ ]ntr-o limb[=i cu un umor ce aminte=te pe Creang[, opera lui Hoga= nu e nici contemporan[=i nici m[car “specific na\ional[“, ci plute=te peste ras[=i peste timp... Ea dateaz[de cel pu\in trei mii de ani, din epoca poemelor homerice =i, prin violen\a liric[cu care sunt adorate for\ele naturii, de mai de mult, din epoca marilor epopei indiene. B[trânul acesta, pe care cu to\ii l-au v[zut ducându-=i trupul masiv adumbrit sub o p[l[rie uria=[, pe sub teii Copoului, n-a fost contemporanul nostru, ci un homerid din Ciclade; n-a fost un poet liric al naturii române=ti, ca dl Sadoveanu, de pild[, ci un aed din faptul lumii, când soarele era o divinitate real[=i r[s[rirea lui o transfigurare universal[, când toate fenomenele naturii se prezentau]n expresia concret[a unor for\e cere=ti, când umanul era amestecat indisolubil cu divinul, când totul era mit, pe vremea luptei Titanilor cu Olimpienii, a fioro=ilor Ciclopi cu un singur ochi, a Lestrigonilor, a Scilei =i a Caribdei, a vânturilor sc[pate din pe=tera lui Eol, a Hiperboreilor, a Centaurilor =i a Lapi\ilor, a lânei de aur, a tuturor minunilor *Odiseei* =i a tuturor faptelor eroice ale *Iliadei*.

EUGEN LOVINESCU, Scrieri, 5, *Istoria literaturii române contemporane*, Editura Minerva, 1970, p. 82—83.

Opera lui Calistrat Hoga= nu e citit[=i]n jurul ei plute=te o adev[rat[legend[. Autorul e privit de unii ca un prozator miraculos, concurent al lui Creang[=i al lui Sadoveanu. Cutare critic care-i descoper[note homerice]l socote=te “un fenomen izolat”. Nimic]n fond mai specific, =i]n acest]n\eles mai banal românesc, decât literatura lui Hoga=, concurat[prin chiar

specificitatea ei de Eminescu =i de Sadoveanu. Hoga= scrie independent de Sadoveanu =i are nuan\a lui particular[. Genul este acela=i. A=a cum Sadoveanu porne=te la vânat =i pescuit]n c[utare de aer deschis, de hran[s[n[toas[=i simpl[, =i de priveli=ti s[lbatice, Hoga= porne=te]n mun\ii Moldovei. Drume\ie =i osp[tare, acesta este tot cuprinsul operei. Crea\ia obiectiv[este integral absent[, fie =i]n modul epopeic al lui Sadoveanu. Privat de =ira spin[rii, jurnalul de c[l[torie al lui Hoga=, excep\ional prin sugestiile lui, trebuie s[fie l[sat]n cele din urm[din mâini, c[ci devine monoton. G. Ibr[ileanu a t[iat mult din paginile lui Hoga= =i zadarnic s-ar mai ad[uga câ\iva metri din frumoasa, dar interminabila molusc[. }ntre cele dou[culegeri, *}n mun\ii Neam\ului =i Amintiri din c[l[torie*, nu este absolut nici o diferen\[de nivel. Orice propozi\ie critic[se poate sus\ine cu citate luate deopotriv[dintr-un volum sau din altul. Hoga= nici n-ar fi putut scrie altceva, inventând. El e un diletant superior, cu o singur[coard[, =i ca atare un scriitor minor. }ns[un minor mare.

GEORGE C{LINESCU, *Istoria literaturii române de la origini pân[ ]n prezent.* Edi\ia a II-a, rev[zut[=i ad[ugit[, Editura Minerva, Bucure=ti, 1986, p. 669.

Hoga= este un autor st[pân pe o incontestabil[putere verbal[. Abunden\a cuvintelor, pl[cerea pe care o produce varietatea lor caleidoscopic[, este la Hoga=, ca =i la Creang[, unul din resorturile sale stilistice cele mai evidente. Ajungând la V[ratic, el admir[pe drumurile mân[stirii cum se]ncruci=eaz[*“moda lumeasc[cu uniforma bisericeasc[: rochia cu rasa, com[nacul cu p[l[ria, mâna goal[cu m[nu=a, m[t[niile cu evantaiul, umilitul papuc pe talp[cu]ndr[zne\ul c[lcâi «Louis Quinze», negrul posomorât cu toate culorile din lume, g[itanul cu dantelele, smerenia cu]ndr[zneala =i,]n urma tuturor, ipocrizia cu sufletul f[r[ascunsuri!...”* Alt[dat[,]n timpul somnului agitat pe H[l[uca, i se pare c[vede]n vis *“zgrip\ori cu gheare colosale, grifoni]naripa\i, bazilici cu ochii de j[ratic, crocodili cu râtul de porc =i cu pumnale]n loc de din\i; apoi, un furnicar mi=uitor de fiin\e mici, cu ochii]n trei col\uri, cu boturi lungi, cu trei picioare, cu labe de mâ\[, cu nasuri sucite, cu coarne uria=e, cu ghimpi, cu p[r, cu pene, cu catalige...”*. }n astfel de acumul[ri enumerative sim\im l[murit c[dicteaz[nu numai necesit[\ile viziunii, dar =i pl[cerea de a desc[tu=a

=uvoiul viu al cuvintelor. Din acela=i motiv psihologic al]ncânt[rii verbale provine =i epitetul rar, de provenien\[cult[,]n expresii ca “fripturi anahoretice“, „covrig fosil“, „ospe\e viteliane“, „lumin[ogival[“ etc., un procedeu prin care Hoga= se]nrude=te cu scriitorii curentului intelectualist =i estet.

TUDOR VIANU, *Arta prozatorilor români*, Chi=in[u, Casa de editur[Litera, 1997, p. 241—242.

Din punct de vedere stilistic, Hoga= e un homerid prin bog[\ia =i plasticitatea epitetelor, cele mai multe având drept scop hiperbolizarea obiectelor =i oamenilor sau, dimpotriv[, diminuarea lor. La el totul e colosal sau pitic. Lupta Pisicu\ei cu o musc[cap[t[propor\ii supranaturale, afl[m c[Pisicu\a “sorbea =i]=i umfla pieptul s[u puternic cu jum[tate din atmosfera p[mântească[”. Ca =i Odobescu, Hoga= folose=te citatul erudit]n scopuri umoristice. Dup[un vers din *Eneida* lui Virgiliu, bure\ii care-i mai r[mân pe fundul traistei sunt *rari nantes in gurgite vasto*, câ\iva navigatori pe]ntinsul ocean. Pe ace=ti din urm[“troieni” autorul]i consum[frip\i. Preocuparea de ritmul muzical al frazei =i de efectul sonor al cuvintelor este vizibil[ ]n descrierea unei furtuni (]n *Singur*) pe care Caragiale o]nv[\ase pe de rost. Mai pretutindeni de altfel Hoga= este foarte atent la compozi\ie, adic[un prozator baroc, manierist, f[r[bizarerii. El are ca =i Odobescu predilec\ie pentru lexicul arhaic sau popular cu unele regionalisme, neexcluzând neologismul *(genucl[rodomontad[)*. Tonul jovial de epopee eroi-comic[ne]ntâmpin[peste tot. La o stân[c[l[torul se ap[r[de câini cu un par, ca Rinaldo cu lancea,]n timp ce Pisicu\a]n=fac[un câine de ceaf[cu din\ii. Bucatele preg[tite la stân[sunt ca pentru uria=i. M[m[liga e o “stânc[gigantic[rupt[din munte” =i e t[iat[de un cioban cu a\a, precum globul]n meridiane =i paralele. Alt cioban toarn[“]ntr-o z[gârn[pântecoas[jinti\a cald[dintr-un ceaun negru =i larg”. Un ca= este “mare cât un pântece de patriarh”. Usturoiul se m[nânc[numai cu ap[=i m[m[lig[, “ucis cu coaj[cu tot“.

AL. PIRU, *Istoria literaturii române*, Editura “Grai =i suflet — Cultura na\ional[”, Bucure=ti, 1994, p. 154—155.

Dac[analiz[m limbajul hoga=ian, plasticitatea imaginii, lava fumegând[, str[lucitoare, luxuriant[, care]ncearc[s[dea forme aproape \ip[toare

peisajului, scriitorul din a c[rui pan[s-a n[scut aceast[incanta\ie de cuvinte]=i g[se=te semeni]n literatura noastr[pe de o parte]n contemporanul s[u Eminescu, a c[rui proz[nu se deosebe=te uneori de a lui Hoga=, iar pe de alt[parte]n lirismul poematic sau turnat]n proz[al Hortensiei Papadat-Bengescu, la]nceputurile literaturii ei senzual-incantatorii.

I. NEGOI|ESCU, *Istoria literaturii române*, Editura Minerva, Bucure=ti, 1991, p. 128.

La Hoga= cultul priveli=tilor de natur[st[ ]n echilibru cu sl[biciunea pentru episodicul anecdotic, pentru spectacolul comediografic ob\inut prin acumul[ri portretistice autonome: p[rintele Gherm[nu\[, crâ=marul Avrum =.a. Tr[s[turi comune, u=or]ngro=ate, dobândesc sub lupa m[ritoare a scriitorului relief hiperbolic,]n bun[tradi\ie romantic[. Cu adaosul c[fa\[de Altdorfer, Tieck sau Hugo, Calistrat Hoga= este st[pânit de grosolan, mi=carea personajelor le]ncarc[de impulsuri dezl[n\uite =i le satisface poftele pantagruelice. Prin aplecarea spre enorm, prin capacitatea de homerizare modern[, Hoga= este un romantic des[vâr=it. Scriitorul proiecteaz[o imagina\ie tropical[... pe un fond de sensibilitate mitic[=i livresc-poematic[. Este]nc[o individualitate]n m[sur[s[diferen\ieze printr-o prezen\[specific[profilul mi=c[rii noastre romantice...

HENRI ZALIS, *Romantismul românesc*, Editura pentru literatur[, Bucure=ti, 1968, p. 63—64.